

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI ZAMONAVIY
PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**

Umarova Asila Sunnatali qizi

Qo'qon davlat universiteti Pedagogika mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

asilaumorova034@gmail.com

+998934737041

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Farzand tarbiyasida ota-onalarning o'rnini, zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlar nuqtai nazaridan yoritib berilgan. Oilaviy tarbiya bolaning shaxs sifatida kamol topishidagi asosiy muhit ekanligi, ota-onaning muloqot, emotsional qo'llab-quvvatlash, shaxsiy namunasi orqali farzand rivojiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilingan. Raqamli avlod tarbiyasida media savodxonlikni shakllantirish, ota-onaning nazorat va yo'naltiruvchi funksiyalarini to'g'ri tashkil etish masalalari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Oila, ota-ona, farzand tarbiyasi, pedagogik yondashuvlar, psixologik yondashuvlar, shaxs rivoji, oilaviy muhit, media savodxonlik, emotsional qo'llab-quvvatlash, hamkorlik, maktab-oila aloqasi, zamonaviy tarbiya, ota-onalik madaniyati.*

Аннотация: *В статье рассматривается роль родителей в воспитании детей с точки зрения современных педагогических и психологических подходов. Анализируется положение о том, что семейное воспитание является основной средой личностного развития ребёнка, а также влияние родителей на развитие ребёнка посредством общения, эмоциональной поддержки и личного примера. Рассматриваются вопросы формирования медиаграмотности в воспитании цифрового поколения, организации родительского контроля и руководства.*

Ключевые слова: *Семья, родители, воспитание детей, педагогические подходы, психологические подходы, личностное развитие, семейная среда, медиаграмотность, эмоциональная поддержка, сотрудничество, школьно-семейное взаимодействие, современное воспитание, культура родительства.*

Annotatsiya: *This article examines the role of parents in raising children from the perspective of modern pedagogical and psychological approaches. The fact that family upbringing is the main environment for a child's personal development is analyzed, and the influence of parents on the development of a child through communication, emotional support, and personal example is analyzed. The issues of forming media literacy in the upbringing of the digital generation, and the proper organization of parental control and guidance functions are considered.*

Keywords: *Family, parents, child rearing, pedagogical approaches, psychological approaches, personal development, family environment, media literacy, emotional*

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

support, cooperation, school-family communication, modern upbringing, parenting culture.

KIRISH. Zamonaviy pedagogik va psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, farzand tarbiyasida avtoritar nazoratning o'rniga hamkorlikka asoslangan, bolani qo'llab-quvvatlovchi va shaxsiy rivojiga yo'naltirilgan yondashuvlar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Ota-onaning bolaga bo'lgan ijobiy munosabati, unga bildirilgan ishonch, emotsional yaqinlik, yosh va individual xususiyatlarni hisobga olish — tarbiyaning muvaffaqiyat omillaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasida oilani mustahkamlash, farzandlar tarbiyasida ota-onalarning mas'uliyatini oshirish, zamonaviy tarbiya madaniyatini shakllantirishga qaratilgan qator davlat dasturlari va me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Bu esa ota-onalarning pedagogik savodxonligini yuksaltirish, ular bilan tizimli ishlash zarurligini yanada ta'kidlaydi. Bugungi kunda farzand tarbiyasida ota-onaning o'rni juda ham muhim ro'l o'ynaydi. Negaaki ota-ona ular uchun masul shaxs hisoblanadi farzand oldida ota-onaning vazifalar juda ham ko'p u hoh qonun tomonidan bo'lsin hoh diniy tomondan misol uchun qonun tarafidan ko'radigan bo'lsak, „O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 64-moddasida “ota-onalar bolalarini voyaga yetguncha qo'llab-quvvatlash va parvarish qilishga majburdirlar” deb belgilangan.

Diniy tomondan esa farzand tug'ilgandan so'ng uning go'zal isim qo'yish va unga go'zal tarbiya berishdan iborat hisoblarnadi.

Bundan tashqari farzand tarbiyasi juda ham nozik va ahamiyatli bo'lganligi uchun xadislarda ham farzand tarbiyasiga oid fikr va mulohazalar keltirilgan misol uchun Abu Umar al-Bukhari va Muslim ibn al-Hajjaj rivoyat qiladiki, Nabi Muhammad (s.a.v.) shunday degan: “Har biringizning qo'lingiz ostidagi jamoatchilik — siz zimmangizdadir; boshliq savol qilinadi, erkak oilasi savol qilinadi, ayol u erning ichida savol qilinadi. Bu hadis ota-onalar va uy ichidagi mas'uliyatni ko'rsatadi.. bu hadislarda farzandning tarbiyasi asosan ota- va ona bilar qisman jihatlari esa tashqi muhitdagi insonlarga bog'liq yani uning do'stlar yaqinlari va ijtimoiy muhitdan mahllar maktabdagi ustozlar va sinfdoshlari kiradi. bolani tarbiyasida asosan ularning do'stlari kimligaiga alohida e'tinbor berish kerak negaki ular bolaga har tomonlama tasir ko'rsatadi psixologik va pedagogik jihatdan ham u o'qishga bo'lgan qiziqishni so'ndirib boshqa narsalarga ham boshlashi mumkin yo bo'lmasa hozirgi kunda turli xil internetda o'ynaladigan o'yinlarga qaram qilib qo'yishi mumkin o'yinda yutqazib qo'ysa uning psixologiyasiga yomon tasir ko'rtisa u ko'proq agressiya olib keladi bu holatlarsa ular ota onasiga gap ham qaytarish mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Farzand tarbiyasi masalasi qadimdan boshlab Sharq va G'arb pedagogika fanining asosiy tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ota-onalar tarbiyasida bolaga emotsional, ma'naviy va ijtimoiy ko'mak

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

berish, uning shaxsiy rivojini qo‘llab-quvvatlash eng muhim vazifalardan biri sifatida ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan.

Jahon pedagogikasida J. Piaje, L. S. Vigotskiy, A. Adler, B. Bandura kabi olimlar bolaning ruhiy rivojida oilaning roli, ota-ona bilan ijobiy munosabatlar, o‘rnak bo‘lish mexanizmlari haqida ilmiy nazariyalar yaratganlar. Masalan, Vigotskiy “yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasida bolani rivojlantirishda kattalar yordamining beqiyos ahamiyatini asoslaydi. Adler esa oiladagi muhit bolada ijtimoiy faollik va o‘zini qadrlash hissini shakllantirishini ta’kidlaydi.

O‘zbek olimlari A. Avloniyning “Tarbiya biz uchun yo hayot yo mamot masalasi” degan fikrlari, M. Ochilov, S. Nishonova, N. G‘anieva, Sh. Abdullayevalarning bolalar tarbiyasiga oid tadqiqotlari ota-onalar mas’uliyatining ijtimoiy va ma’naviy jihatlarni yoritadi. Zamonaviy tadqiqotlarda (N. Mamatova, O. To‘rayev va boshqalar) oila viy tarbiya jarayonida media savodxonlik, raqamli madaniyat, ota-onalar pedagogik savodxonligini oshirish kabi yo‘nalishlar dolzarb ekani ta’kidlanadi.

MUHOKAMA VA NATIJA. Farzand tarbiyasi ota-ona zimmasidagi eng muqaddas va mas’uliyatli vazifalardan biridir. Jamiyatda barkamol avlodni voyaga yetkazish uchun avvalo oilada sog‘lom tarbiyaviy muhit yaratilishi zarur. Pedagog olimlarning fikriga ko‘ra, oila ilk ijtimoiylashuv maktabi bo‘lib, unda bola axloqiy qadriyatlarni, ijtimoiy me’yorlarni va o‘zini tutish qoidalarini o‘rganadi.

Zamonaviy pedagogika ota-ona va farzand o‘rtasidagi hamkorlikka asoslangan tarbiya modelini ilgari suradi. Bu yondashuv bola shaxsini hurmat qilish, uning qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olishga asoslanadi. Psixologik tadqiqotlar esa oilada iliq munosabatlar, muloqot madaniyati va ijobiy rag‘bat bolaning ruhiy salomatligi hamda o‘ziga ishonchini mustahkamlashini ko‘rsatmoqda.

Ota-ona tarbiyada avtoritar, demokratik va beparvo uslublardan qay birini qo‘llashi farzandning xulqi, muvaffaqiyati, dunyoqarashiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir qiladi. Ortiqcha qattiqqo‘llik bolaning qo‘rquvga asoslangan xulq namunasiga olib kelsa, mutlaq erkinlik esa mas’uliyatsizlikni yuzaga keltirishi mumkin. Shu bois muvozanatli, demokratik tarbiya eng maqbul yondashuv sifatida e’tirof etiladi.

An’anaviy qadriyatlar bilan zamonaviy psixologiya talablari uyg‘unligi tarbiyaning samaradorligini oshiradi. Dinimiz va milliy ta’limotimizda ota-ona haq-huquqlariga, farzand tarbiyasidagi dualar, nasihatlar va amaliy g‘amxo‘rlikka katta urg‘u berilgani bejiz emas.

XULOSA VA TAVSIYALAR.

Farzand tarbiyasi oiladan boshlanadi. Ota-ona bolaga birinchi murabbiy, ustoz va do‘stdir. Oiladagi iliqlik, mehr-muhabbat, qo‘llab-quvvatlash hamda hurmatga asoslangan tarbiyaviy yondashuv bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot va ilmiy qarashlar shuni ko‘rsatadiki, qo‘llab-quvvatlovchi

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

va demokratik munosabatlar farzandning mustaqil fikrli, faol, mas'uliyatli va jamiyatga moslashgan shaxs bo'lib voyaga yetishiga yordam beradi.

Tarbiyada milliy va diniy qadriyatlar bilan zamonaviy psixologik metodlarning uyg'unligi yuqori samara beradi. Ota-onalar farzandlariga nafaqat hayotiy sharoit yaratishda, balki ularning ruhiy-ma'naviy dunyosini boyitishda ham yetakchi rol o'ynashi kerak. Shu sabab ota-ona tarbiyada o'z bilimi va pedagogik madaniyatini muntazam rivojlantirishga intilishi muhim.

Tavsiyalar

Quyidagi tavsiyalar ota-onalarga tarbiyada qo'llab-quvvatlovchi yo'nalish sifatida xizmat qilishi mumkin:

1. **Oila ichida doimiy samimiy muloqot yarating.** Bolaning fikri va his-tuyg'ulari tinglansin.
2. **Tarbiyada bir xillik va izchillikni ta'minlang.** Qoidalar aniq bo'lib, har ikki ota-ona tomonidan bir xil qo'llansin.
3. **Rag'bat va maqtozni asrang.** To'g'ri xatti-harakatlarni e'tirof etish bola motivatsiyasini oshiradi.
4. **Milliy qadriyatlarni bolaga singdiring.** Odob, hurmat, kattalarga ehtirom, Vatanga sadoqat kabi fazilatlar amaliy hayotda ko'rsatilishi kerak.
5. **Zamonaviy axborot texnologiyalari ta'sirini boshqaring.** Ekran vaqtini cheklash, foydali kontent tanlash, media savodxonlikni rivojlantirish muhim.
6. **O'rnak bo'ling.** Bola eng avvalo ota-onasining xatti-harakatidan o'rnak oladi.
7. **Pedagogik va psixologik bilimlarni yangilashga intiling.** Seminarlar, kitoblar va mutaxassislar bilan maslahatlar tarbiyani samarali qiladi.
8. **Farzandning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlang.** Iqtidor va iste'dodlarni rivojlantirish uchun sharoit yarating.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1 O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2023.
- 2 "Bolalarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonun. Toshkent: Adolat, 2021.
- 3 Abdullayeva, Q. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
- 4 Yo'ldosheva, N. Oilaviy tarbiya psixologiyasi. Toshkent: Istiqlol, 2019.
- 5 Karimova, V.M. Oila psixologiyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
- 6 Navoiy, A. Mahbub ul-qulub. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017.
- 7 Rasululloh (S.A.V.) hadislaridan: Imom Buxoriy. Al-Jome' as-sahih. (Islomiy tarbiya bo'yicha boblar).
- 8 Epstein, J. School, Family and Community Partnership. New York: Routledge, 2018.

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

- 9 Baumrind, D. "Parenting Styles and their Impact on Children's Development."
Journal of Child Psychology, 2016; 12(4): 45–60.
- 10 Berk, L. Child Development. Boston: Pearson, 2019.